

"כי פתוח תפתח את ידך לו"

פתיחת ה' אצבעות של הנותן צדקה מעוררת את שורש השפע מאות ה' שבה נברא העולם

פירש רש"י מכאן שיפה תפלת החולה על עצמו מתפלת אחרים, אף על גב דאין חבוש מתיר עצמו, תפלה שאני דמהניא טובא, כדאשכחן בחזקיהו (ישעיה לח-ב) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל".

י'הב ל'יה י'דיה שם קדוש המרפא את החולה

רחש לבי דבר טוב להוסיף תבלין לבאר ביתר שאת תירוצם של "בעל הטורים" ה"גור אריה" וה"טורי זהב", על פי מה שהביא ב"אגרא דפרקא" (אות קעד) דבר נפלא בשם רבינו האריז"ל ב"שער מאמרי רז"ל" (ברכות שם), לבאר איך הקימו חכמינו ז"ל את החולה בנתינת היד, כי נתכוונו בראשי תיבות י'הב ל'יה י'דיה לשם הקדוש יל"י [השם השני מע"ב שמות] שהוא מסוגל לרפואה, והנה דברי האריז"ל בלשון קדשו:

"כבר הודעתך בפסוק ידע שור קונוהו כו', כי בשם יל"י שהוא שם השני של שם ע"ב, בו העלה משה רבינו ע"ה לארוננו של יוסף ושם נתבאר טעמו, וגם סגולת זה השם להקים את החולה מחוליו, ולכן נרמז בראשי תיבות י'הב ל'יה י'דיה שהוא ראשי תיבות יל"י ובכן ואוקמיה כו', ולכן צריך שיאמר לחולה הב לי ידך, ואז יתן ידו החולה, ואז יאמר לו המעמיד אותו י'הב ל'יה י'דיה ואוקמיה, ויכוין בראשי תיבות של השם הנזכר".

ויש להעיר ממה שהביא ב"אגרא דפרקא" (שם) בשם האריז"ל (שער הכונות קבלת שבת דרוש א), כי שם זה יוצא מראשי תיבות הפסוק (תהלים כג-ו, צג-ה): יי לאורך ימים, הרי מבואר כי שם זה מסוגל לאריכות ימים, לכן על ידי שנתנו ידם זה לזה ונתכוונו בראשי תיבות י'הב ל'יה י'דיה לשם יל"י, ריפו את החולה והמשיכו להם אריכות ימים.

מעתה יאירו עינינו להבין מה שתירצו בכותבנו מאורי עולם הנ"ל, כי מה שפירש רש"י:

פרשת וירא, על מה שכתוב אצל ישמעאל (בראשית כא-ז): "כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם". ופירש רש"י בשם המדרש: "מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו והיא קודמת להתקבל".

ועל כך מקשה ה"מזרחי", הלא דבר זה סותר למה שמבואר בגמרא הנ"ל, כי רבי יוחנן לא היה יכול להקים את עצמו מחוליו, משום שאין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, אם כן איך אפשר לומר שתפלת החולה היא יפה מתפלת אחרים. ומתריך: "צריך לומר משום דלא מצי מכוין, אבל במצי מכוין טפי עדיף". כלומר דוקא כשהחולה אינו יכול לכוון כראוי אז אינו יכול להתפלל על עצמו, אבל אם הוא מסוגל לכוון ודאי שתפלתו עדיפה.

אבל ב"דברי דוד" להפוסק הגדול בעל "טורי זהב" (שם) מתריך קושיא זו בלשון קדשו: "ולי נראה דלענין תפלה טפי עדיף של החולה, אבל רבי יוחנן דאמר שם לחולה אחר הב לי ידך ואוקמיה, שם לא מיירי מתפלה, אלא רבי יוחנן השפיע לו מזכותו, ובזה אין החולה משפיע לעצמו מכח זכותו, דכיון שכבר לא הגין זכותו לו שלא יחלה, הכי נמי לא יגין להסיר החולי".

וכפי הנראה כי לכך נתכוון המהר"ל מפראג ב"גור אריה" (שם) שמתריך קושיית ה"מזרחי": "ובודאי דאין זה קושיא, דתפילה לא שייך ביה אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, דהא תפילה היא והקב"ה מתיר אותו, אבל התם דאמר ליה הב לי ידך ואוקמיה, ופירוש התחזק עצמך ואז יגיע לך עזר אלקים שתהיה חזק, ובזה שייך אין חבוש מתיר עצמו, שאין האדם מתחזק עצמו וצריך אחר לחזקו, אבל תפילה לא שייך זה שהקב"ה שומע תפילתו ומחזקו".

ויש להעיר שכבר קדמם בזה "בעל הטורים" ב"טור הארוך" על התורה (שם), והנה הדברים בלשון קדשו: "וישמע אלקים את קול הנער,

בפרשתנו פרשת ראה אנו למדים על מצות צדקה (דברים טו-ח): "כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר ה' אלקיך נותן לך, לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיק האביון, כי פתוח תפתח את ידך לו... נתון נתן לו, ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך".

כאשר נתבונן נראה כי התורה הקדושה מייחסת חשיבות גדולה ליד שבה מקיים האדם מצות צדקה: "ולא תקפוץ את ידך", "כי פתוח תפתח את ידך לו". וצריך ביאור הלא הרבה מצוות עשה אנו מקיימים ביד, כהשבת אבידה, לקיחת ארבעת המינים וכדומה, ולא מצינו בשום מקום שיאמר הכתוב: "כי פתוח תפתח את ידך" לקיים המצוה.

"י'הב ל'יה י'דיה ואוקמיה"

פתח דברינו יאיר לבאר הענין בזה על פי מה ששינו בגמרא (ברכות ה:): "רבי חייא בר אבא חלש, על לגביה רבי יוחנן, אמר ליה חביבין עליך יסורין, אמר ליה לא הן ולא שכון, אמר ליה רבי יוחנן "הב לי ידך", תן לי את ידך, "י'הב ליה י'דיה ואוקמיה", נתן לו רבי חייא בר אבא את ידו והקימו רבי יוחנן מחוליו.

מספר הגמרא עוד: "רבי יוחנן חלש, על לגביה רבי חנינא, אמר ליה חביבין עליך יסורין, אמר ליה לא הן ולא שכון, אמר ליה הב לי ידך, י'הב ליה י'דיה ואוקמיה". ומקשה בגמרא: "אמאי לוקים רבי יוחנן לנפשיה", כלומר מאחר שהיה מסוגל להקים את רבי חייא בר אבא מחוליו, מדוע לא היה יכול להקים את עצמו. ומתריך: "אמרי אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים". פירוש, אין אדם יכול לשחרר עצמו מבית האסורים, אלא צריך שמישהו אחר יעזור לו בכך.

בענין זה מצינו קושיא עצומה של הגאון הגדול רבי אליהו מזרחי זצ"ל בפירושו על רש"י

**"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" - בה' בראם,
שהיא סגולה לבנים ולפרנסה ככתוב: "הא לכם זרע"**

"אברם אינו מוליד אברהם מוליד"

כי אות ה' שבה נברא העולם היא למעלה מכל המזלות והנהגת הטבע

**"כי פתוח תפתח את ירך לו", על ידי פתיחת ה' אצבעות לצדקה
פותחים למעלה שורש השפע מאות ה'**

**על ידי שפתח אברהם את ה' אצבעות ידו להכניס אורחים,
זכה שניתוספה לו אות ה' שהיא סגולה לבנים**

לך (בראשית טו-ג): "ויאמר אברם הן לי לא נתתה זרע... ויוצא אותה החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם, ויאמר לו כה יהיה זרעך".

ופירש רש"י: "ויוצא אותה החוצה... ולפי מדרשו אמר לו [הקב"ה לאברהם], צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן". עוד מביא רש"י בשם המדרש: "הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון הבטה מלמעלה למטה". ומקור הדבר במדרש תנחומא (פרשת שופטים סימן יא) על הפסוק (דברים יח-יד): "כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קסמים ישמעו, ואתה לא כן נתן לך ה' אלקיך".

"ואתה לא כן, מדבר באברהם שהיה רואה באיסטרולוגין, שהיה המזל אומר לו שאין אברם ולא שרי מולידין, מה עשה להם הקב"ה... ויוצא אותה החוצה ויאמר הבט נא השמימה, העלה אותה למעלה מכיפת הרקיע... צא מן המדה אברם אינו מוליד אברהם מוליד, שרי אינה מולדת שרה מולדת".

ויוצא אותה החוצה, אמר לו [הקב"ה], הרי אתה למעלה מן המזל, מי גדול ממני לא אתה, שאתה למעלה ממנו, הבט נא השמימה... כאדם שהוא מביט מלמעלה למטה... ויאמר לו כה יהיה זרעך, מיד והאמין בה'. אמר להם משה [לישראל], מה אברהם הניח את המזל ולא היה עוסק בו, אף אתה לא כן נתן לך ה' אלקיך".

**ה' של אברהם
היא למעלה מן המזלות**

ונראה לבאר כוונת המדרש שמקשר בין מה שנשתנה שמו של אברם: "אברם אינו מוליד אברהם מוליד", למה שנתעלה להיות למעלה

ותמה בספר "באר שבע" (שם) על פירוש רש"י, הלא בגמרא ברכות הנ"ל מבואר לשון זה על רבי יוחנן שחלה, שלא היה יכול להקים את עצמו מטעם: "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים", ושם אי אפשר לפרש שאין דעתו מכוונת לומר השם, שהרי לא מדובר בכוונת השם אלא בהקמת החולה מחוליו על ידי נתינת היד גרידא.

אולם בספר "פתח עינים" להגה"ק החיד"א על אגדות הש"ס (סנהדרין שם) מיישב קושיית ה"באר שבע" כמין חומר, שהרי לפי דברי האריז"ל גם שם היה צריך רבי יוחנן לכוון את השם יל"י שיוצא מראשי תיבות י'הב ל'יה י'דיה, ויפה אמרו גם שם בגמרא: "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים", שמחמת חוליו לא היתה דעתו מכוונת לכוון את השם, ודברי רש"י אשר כל רז לא אניס ליה עולים בקנה אחד כפתור ופרח בשני המקומות בגמרא.

והנה ברור מאד כי סגולה נפלאה זו, להקים את החולה ממיטתו על ידי נתינת היד לידו ולכוון בשם קדוש יל"י, ניתנה רק לבני עליה כרבי יוחנן ורבי חנינא, אשר זכו להתעלות בקדושתם ובתורתם יותר ממלאכים ושרפי מעלה, אבל עלינו אנשים פשוטים ניתן להמליץ המשנה (ברכות טז:): "לא כל הרוצה ליטול את השם יטול". ובכן מוטלת עלינו החובה לבאר איך אפשר לקיים סגולה זו להקים את החולה ממיטתו בדרך עבודה השווה לכל נפש.

**פתיחת ה' אצבעות של הנותן
לעורר אות ה' שורש כל הברכות**

חשבתי דרכי לבאר הענין בזה, בהקדם לבאר הפסוקים בפרשתנו בענין מצות צדקה שהתחלנו בהם את המאמר: "כי פתוח תפתח את ירך לו" וגו', על פי מה שכתוב בפרשת לך

"שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו והיא קודמת להתקבל", היינו כשהחולה משתמש בכח התפלה להתפלל לה', אשר אז בודאי שתפלתו קדמה מחמת שיש לו לב נשבר, וכבר אמר דוד המלך ע"ה (תהלים לד-יט): "קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע".

אולם במקרה של רבי יוחנן ורבי חנינא שראו ברוח קדשם שנעלו שערי תפלה, אלא שפעלו בדרך סגולה להקים את החולה על ידי שם יל"י המסוגל לרפואה, ושם זה אינו מתגלה רק על ידי התחברות יד ימין של המקים עם יד ימין של החולה, כי אז מתקיים אצלם הפעולה של י'הב ל'יה י'דיה לעורר את השם יל"י, על זה יפה אמרו: "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים", שהרי אין החולה יכול להתרפא בשם זה בלי צירוף היד של המקים.

ישוב נפלא של הגה"ק החיד"א זצ"ל

ועתה בא וראה נפלאות התורה, כי על פי דברי האריז"ל הנ"ל יתיישבו כמין חומר דברי רש"י תמוהים, על מה ששנינו בגמרא (סנהדרין צה.) מעשה פלא שהיה אצל דוד המלך, כי השטן התחפש לצבי, כדי למשוך בתחבולות את דוד המלך שרדף אחריו לצוד אותו, עד שהביאו אל ארץ פלשתים מקום מגוריהם של בני משפחת גלית הפלשתי, וכאשר ראהו ישבו אחיו של גלית הכיר מיד כי זהו דוד שהרג את גלית אחיו וביקש להרגו כדי לנקום את נקמת אחיו.

והנה נודע מן השמים לאבישי בן צרויה כי דוד המלך נמצא בסכנה, ונסע מיד בקפיצת הדרך לארץ פלשתים כדי להצילו. ויהי כאשר ראה יִשְׁבִי כי אבישי הגיע לעזור לדוד נפל עליו פחד שיתגברו עליו, מיד תפס את דוד וזרקו באויר כלפי מעלה, ונעץ את החנית באדמה תחתיו כדי שיפול עליה וימות.

שנינו על כך בגמרא: "אמר אבישי שם, אוקמיה לדוד בין שמיא לארעא" - פירוש, אבישי אמר שם קדוש, והעמיד את דוד בין שמים לארץ כדי שלא יפול על החנית. [רחש לבי כי באותה שעה שהיה תלוי בין שמים לארץ אמר את המזמור (תהלים קכא): "שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי, עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ"]. ומקשה בגמרא: "ונימא ליה איהו", כלומר מדוע לא הזכיר דוד המלך עצמו את השם כדי להינצל, ומתרגם: "אין חבוש מוציא עצמו מבית האסורין". ופירש רש"י: "אין דעתו מכוונת לומר השם".

אות ה' היא שורש החיים

ועתה בא וראה מה שמצינו עוד, כי כמו שאות ה' מסוגלת להשפיע זרע של קיימא, כן היא מסוגלת להשפיע חיים לכל הנבראים, כי באמת שני העניינים הם בחינה אחת של המשכת חיים חדשים, לכן הפוגם ח"ו באות ה' גורם לסילוק החיים, כמבואר בזוהר הקדוש (פרשת נשא קכג). בענין האות ה':

"בה אתברי כל עלמא, ועלה קיימין שמיא וארעא וימא וכל בריין דאתברון, דכתיב אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, בה' בראם. ואם היא אתרחקת מעלמא אפילו רגעא, כלא אתחרב ואתבטל ולא הוי קיימא בעלמא. האי ה' לא תיזיל מגופא ובה קיימא, וכד היא תיזיל מינייה הא סם המות תיתי ותשרי עליה, דתתקרי טומאה, נבלה, פסולה, מלאך המות, חושך, אפלה, ושריא על גופא דבר נש, ובהוא זמנא אתקרי בר נש מת".

ובתרגום ללשון הקודש:

"בה נברא כל העולם, ועליה קיימים שמים וארץ וימים וכל הבריות שנבראו, דכתיב אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, בה' בראם. ואם היא מתרחקת מן העולם אפילו רגע, הכל נחרב ומתבטל ולא היה קיום בעולם. ה' זו לא תלך מהגוף ובה מתקיים, וכאשר היא הולכת ממנו הרי סם המות יבוא וישרה עליו, שנקרא טומאה, נבלה, פסולה, מלאך המות, חושך, אפלה, ושורה על גופו של בן אדם, ובאותו זמן נקרא בן אדם מת".

זאת ועוד מבואר ב"אוהב ישראל" (לקוטים חדשים פרשת במדבר ד"ה איש על דגלו) בשם "עשרה מאמרות" להרמ"ע מפאנו, כי כמו שאות ה' מסוגלת להשפיע זרע של קיימא בבחינת: "הא לכם זרע", כן היא מסוגלת להשפיע פרנסה, ונרמז גם בכתוב זה: "הא לכם זרע וזרעתם את האדמה" - זרע של תבואה.

היוצא לנו מכל זה כי אות ה' היא שורש השפע לכל השלשה: בני, חיי, מזוני, הא כיצד, בנים - בבחינת: "הא לכם זרע" שהם זרע של קיימא. חיים - כמבואר בזוהר הנ"ל כי ממנה נמשכים חיים לאדם, כמו שהמשיך הקב"ה ממנה חיות לכל הבריאה, וכאשר מסתלקת האות ה' נחשבים ח"ו למת. מזונות - בבחינת: "הא לכם זרע וזרעתם את האדמה".

אריז"ל: רבי יוחנן הקים את רבי חייא בר אבא מחוליו בשם יל"י שרמוז בראשי תיבות: "יהב ליה ידיה"

שם יל"י מסוגל לרפא את החולה ולאריכות ימים כי הוא יוצא מראשי תיבות הפסוק יי' לאורך ימים

רבי יוחנן לקח בידו הקדושה את ידו של רבי חייא בר אבא, כדי לתקן מה שנפגמה אות ה' בעוונות הדור

חול"ה היא אותיות "חול-ה" שנתחללה האות ה', והסגולה לתקן על ידי מצות צדק"ה שהיא אותיות צדק-ה

בטיל מינייה חיובא דכוכביא ומזלי, אי אוליף לה כדי לקיימא פקודהא, ואם לאו כאלו לא אשתדל בה, ולא בטיל מינייה חיובא דכוכביא ומזלי, כל שכן עמי הארץ דאינון אתמתלן לבעירן... דלא אתבטלון מנהון חיובא דכוכביא ומזלי".

ובתרגום ללשון קודש:

"בא וראה כל בריות העולם, קודם שניתנה תורה לישראל היו תלויים במזלות, ואפילו בנים חיים ומזונות, אבל אחרי שניתנה תורה לישראל, הוציא אותם מחובת הכוכבים ומזלות, וזה למדנו מאברהם, משום שעתידים בניו לקבל ה' מאברהם שהוא חמשה חומשי תורה, שנאמר בה (בראשית ב-ד) אלה תולדות השמים והארץ בה-בראם - בה' בראם, אמר לאברהם בגלל אותו ה' שניתוסף בשמך, השמים תחתך וכל כוכבים ומזלות שמאירים בה'.

ולא עוד אלא שנאמר בה (שם מז-כג) ה"א לכם זרע, וזרעתם באות ה"א, (שם כא-יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ולכן כל העוסק בתורה בטל ממנו החובה של הנהגת הכוכבים ומזלות, אם הוא לומד אותה כדי לקיים מצוותיה, ואם לא הרי זה כאילו לא עסק בה, ולא נתבטל ממנו חובת הכוכבים והמזלות, כל שכן עמי הארץ שנמשלו לבהמות... שלא נתבטל מהם חובת הכוכבים והמזלות".

על פי האמור מפרש ב"עמודיה שבעה" (עמוד אברהם סימן ב) מאמר הנ"ל: "אברם אינו מוליד אברהם מוליד", כי כל זמן שנקרא "אברם" בלי אות ה', הרי זה מורה על העדר קיום ה' חומשי תורה, ואז אינו מוליד כיון שהוא נמצא תחת שליטת הכוכבים והמזלות, אבל כאשר נקרא "אברהם" בתוספת ה' משום שקיים ה' חומשי תורה, הרי הוא דבוק באותיות התורה שעל ידם נבראו המזלות, ושוב יוכל להוליד בנים כנגד הוראת הטבע והמזל.

מן המזלות: "הרי אתה למעלה מן המזל", על פי המבואר בזוהר הקדוש (פרשת פנחס רטז), כי באות ה' נברא העולם כמו שכתוב (בראשית ב ד): "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", ודרשו (ב"ר יב-י): "בהבראם - בה' בראם". נמצא כי כל המזלות והכוכבים נבראו באות ה' ומקבלים חיותם ממנה.

נשכיל להבין מזה, כי מאחר שכל המזלות והכוכבים נבראו באות ה', הרי ברור שהאות ה' היא למעלה מהמזלות ושולטת בהם, לכן על ידי שהוסיף הקב"ה אות ה' לשמו של אברהם זכה להתעלות על המזלות. זאת ועוד מבואר בזוהר (שם), כי האות ה' שבה נברא העולם מסוגלת גם להשפיע זרע, ונרמז בכתוב (שם מז-כג): "הא לכם זרע", ובכוח אות ה' זו זכה אברהם לזרע להוליד את יצחק.

אלא שהזוהר הקדוש מוסיף על כך, כי מה שזכו אברהם וזרעו להתקשר עם האות ה' שהיא למעלה מן המזלות, הוא בזכות קבלת וקיום התורה שיש בה ה' - חמשה חומשי תורה. לתועלת הענין הבה נלמד את דברי הזוהר בלשון קדשו:

"תא חזי כל בריין דעלמא, קודם דאתייהיבת אורייתא לישראל הוו תליין במזלא, ואפילו בני חיי ומזוני, אבל בתר דאתייהיבת אורייתא לישראל, אפיק לון מחיובא דכוכביא ומזלי, ודא אוליפנא מאברהם, בגין דהוו עתידין בניו לקבלא ה' מאברהם, דאיהי חמשה חומשי תורה, דאתמר בה (בראשית ב-ד) אלה תולדות השמים והארץ בה-בראם - בה' בראם, אמר לאברהם, בגין האי ה' דאתוסף בשמך, השמים תחתך וכל כוכביא ומזלי דנהירין בה'.

ולא עוד אלא דאתמר בה (שם מז-כג) ה"א לכם זרע, וזרעתם בה"א, (שם כא-יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ובגין דא כל המשתדל באורייתא,

"בהבראם" - באברהם "בהבראם" - בה' בראם

והנה ידוע כי מה שברא הקב"ה את העולם באות ה' בבחינת: "בה' בראם", הוא רק בבחינת צדקה כדי להיטיב לברואיו. כמבואר בדברי רבינו האריז"ל (ע"ח שער הכללים פ"א): "כשעלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם כדי להיטיב לברואיו ויכירו גדולתו". נמצא ויש לומר כי ענין זה רמוז במילת צדק"ה שהיא אותיות צדק ה'.

זאת ועוד ידוע מהזוהר הקדוש (פרשת לך לך פח.): "באתערותא דלתתא אשתכח אתערותא לעילא". פירוש על ידי התעוררות מלמטה מתעורר הענין למעלה. ובשל"ה הקדוש (פרשת משפטים) הביא ענין זה בשם המדרש על הפסוק (תהלים קכ"א-ו): "ה' צלך - מהו ה' צלך, כצלך, מה צלך אם אתה משחק לו הוא משחק לך, ואם אתה בוכה לו הוא בוכה כנגדך... אף הקב"ה ה' צלך, כשם שאתה הווה עמו הוא הווה עמך".

נמצא לפי זה כי אם אנו רוצים לעורר, שהקב"ה כביכול ישפיע לנו שפע רב טוב מהאות ה' שבה נברא העולם, אנו חייבים להקדים אתערותא דלתתא עבודת הקודש שתגרום לפתיחת ידו. וזהו ששינוי בגמרא (שבת קנ"א): "כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים".

מעתה ירווח לנו להבין מה שמדגיש הכתוב במצות צדקה: "כי פתוח תפתח את ידך לו", כי על ידי שאנו פותחים ה' אצבעות היד לרחם על הבריות ולקיים מצות צדקה, אנו מעוררים בכך אתערותא דלעילא בבחינת "ה' צלך", שגם הקב"ה יפתח למעלה את האות ה' שהיא שורש כל השפע. וזהו שאומר הכתוב: "נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתן לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך".

ומצינו על כך דברים מפורשים במדרש אגדה שהביא הרמב"ן (שמות ג-ג) על הכתוב (שם יד): "ויאמר אלקים אל משה אהיה אשר אהיה" - "ומהו אהיה אשר אהיה, כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך, אם פותחין את ידיהם ועושיין צדקה אף אני אפתח את ידי, שנאמר (דברים כח-יב) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב".

יומתק להבין בזה מה שדרשו במדרש (ב"ר יב-ט) על הפסוק: "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" - באברהם זכותו של אברהם. ומיד אחר כך דרשו (שם שם י): "בהבראם - בה' בראם". ולפי האמור שתי הדרשות עולות בקנה

אחד, כי בזכות שפתח אברהם ה' אצבעות ידו לתת צדקה לעניים ולקיים הכנסת אורחים במסירות נפש, זכה לפתוח את שורש השפע מהאות ה' שנברא בה העולם, ולכן הוסיף לו הקב"ה אות ה' זו לשמו ונקרא אברהם.

הנה כי כן זהו שמתחנן הקב"ה אלינו: "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחריך האביון, כי פתוח תפתח את ידך לו" - לך בדרכו של אברהם אביכם שפתח את ידו עד כדי כך, שבזכותו ברא הקב"ה את העולם באות ה' - בהבראם באברהם, בהבראם בה' בראם, ובזכות שגם אתה תפתח ה' אצבעות ידך: "יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך".

היחוד הנפלא בדרך עבודה של "הב לי ידך"

בדרך זו במסילה נעלה לבאר בדרך עבודה המעשה הנפלא שעשה רבי יוחנן להקים את רבי חייא בר אבא מחוליו על ידי שאמר לו: "הב לי ידך, יהב ליה ידיה ואוקמייה". כי כאשר ראה רבי יוחנן שחלה רבי חייא בר אבא והיה שרוי בסכנת מיתתו, הבין מזה כי האות ה' שורש החיים נפגמה אצלו בעוונות הדור, ומזה נעשה חול"ה שהוא צירוף חול ה' - שנתחלל שפע החיים של האות ה', לכן השתוקק רבי יוחנן לתקן את הפגם באות ה', כדי להמשיך לו רפואה שלמה שהיא אותיות רופא-ה-שלם-ה, לרפא את האות ה' שנפגמה.

אולם מאחר כי האות ה' שהיה רגיל רבי חייא בר אבא להמשיך בפתיחת ידו לצדקה נפגמה בעוונות הדור, ואילו ידו הקדושה של רבי יוחנן שהיתה פתוחה תמיד לסייע לכל נצרך לא נפגמה בעוונות הדור, כי זהו מחסדי המקום שלא יגיע הפגם לכל הצדיקים כדי שיתקיים העולם על ידם, לכן נתחכם רבי יוחנן לחבר את ידו הקדושה עם ידו של רבי חייא בר אבא, כדי להמשיך בכך תיקון ומרפא לאות ה' של רבי חייא בר אבא.

וזהו שאמר לו רבי יוחנן: "הב לי ידך", כלומר תן לי את ה' אצבעות ידך שפתחת תמיד לתת צדקה לעניים, כדי לחברן עם ה' אצבעות ידו של רבי יוחנן שלא נפגמו, ועל ידי התחברות שתי הידים של הקדושים הללו, נתקיים בהם מאמר החכם מכל אדם (קהלת ד-ט): "טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם, כי אם יפולו - האחד יקים את חברו, ואילו האחד שיפול ואין שני להקימו", כי רבי יוחנן אכן הקים את חברו על ידי שהמשיך לו שפע חיים מהאות ה' שלו שלא נפגמה.

מעתה יומתק להבין מה שאמרו בגמרא, כי כשחלה רבי יוחנן היה צריך שיבוא רבי חנינא ויבקש ממנו: "הב לי ידך" כדי להקים אותו מחוליו, ולא היה יכול להקים את עצמו כי "אין חבוש מיתר עצמו מבית האסורים", ולפי האמור הכוונה בזה, כי אותו צדיק שחלה הרי האות ה' שלו פגומה בעוונות הדור, לכן אינו יכול להקים את עצמו באות ה' שנפגמה, אלא הוא צריך שיבוא צדיק אחר שהאות ה' שלו לא נפגמה, ועל ידי התחברות שתי הידים יכול הבריאה להקים את החולה ולרפא אותו רפואה-שלמה-ה - רופא ה', שלם ה'.

כיון שבאנו לידי כך יפתח לנו פתח להבין איך גם אנשים פשוטים כמונו, יכולים להשתמש עם הסגולה הנפלאה של "יהב ליה ידיה" כדי לרפא את החולה, כי על ידי שנלך בדרכו של אברהם לפתוח את ה' אצבעות ידו לתת צדקה לעניים, ככתוב: "כי פתוח תפתח את ידך לו", הנה באתערותא דלתתא אתער לעילא שגם למעלה בשמים נפתח שורש השפע מהאות ה', לרפא את החולה ולהמשיך לנו שפע של בנינים חיים ופרנסה, כהבטחת הכתוב: "כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך".

נסיים בדבריו הקדושים של הרה"ק מראפשיץ זי"ע ב"זרע קודש" (פרשת בא בפסוק החודש הזה לכם):

"והנה ההתחדשות הוא ממקור הבריאה שהוא אות ה' (אקדמות) אתא קלילא דלית בה מששותא, רק הוא אויר בלבד... כמו שדרשו חז"ל בהבראם, בה' בראם, ולכן מצינו שהכל ה' ענינים, ה' חושים במחשבה, ה' מוצאות הפה כדיבור, וה' מדות, חסד גבורה תפארת נצח הוד, וכן כח ההולדה גם כן בה' על דרך (בראשית מז-כג) הא לכם זרע כידוע, שלכן רחל היתה עקרה, שלא היה לה ה' בשמה, כי הבריאה וההולדה הכל מאות ה', כי העולם נברא בה' חומשי תורה, שהתורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה (ב"ר א-א), ולכן הכל בכח הה'.

ולכן כשאדם רואה בעצמו שאינו יוצא ידי חובתו בעבודתו יתברך שמו, ורוצה לחדש את עצמו, צריך גם כן לחדש את עצמו בכח הה', להתמיד מאד בה' חומשי תורה, ותורה שבעל פה, על דרך שאמרו חז"ל (ויק"ר כה-א) אם רגיל ללמוד דף א' ללמוד שני דפים, ואחר כך לבקש מאוד מהש"ת (תהלים נא-יב) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי, שהוא התחדשות רוח כנ"ל שהה' הוא אויר ורוח".